

na interdisciplinární bázi (1985). Zdůrazňovala nutnost zohlednit všechny kulturní, společenské, ekonomické, politické, právní a historické aspekty podílející se na integraci reemigrantů a imigrantů do majoritní společnosti. Tato myšlenka svedla v 80. letech k řešení dílčích úkolů v rámci projektu *Etnické procesy v pohraničí* nejen členy oddělení (mezi nejbližší spolupracovníky patřili: Tomáš Hajšman, Vlasta Matějová, Andrej Sulitka), ale i další kolegy z instituce (např. brněnské pracoviště ÚEF ČSAV, oddělení etnografie socialistické společnosti, oddělení dějin a teorie), a také badatele nejrůznějších specializací pracujících v rámci institucí jak s celostátní působností i tak s regionálním dosahem. Úzká spolupráce byla navázána zejména s Katedrou etnografie a folkloristiky FF UK, kde vznikla nejen řada diplomových prací na toto téma, ale kde také Iva Heroldová přispěla k zacílení výzkumných prací studentů na danou problematiku (dotazníky o bydlení a o rodině a obradnosti). Skutečnost, že v této době byla klíčovou postavou výzkumu etnických procesů, dokládá, že po jejím penzionování v roce 1982 pro ni vedení ústavu zřídilo místo vědeckého konzultanta, které dle možnosti institucionálního rozpočtu obnovovalo až do konce roku 1988.

Koncepční a koordinátorská práce nikterak Ivu Heroldovou nebrzdila ve vlastní vědecké práci. Zejména 80. léta jsou vrcholem její badatelské činnosti v problematice etnických procesů, byť přehledové a teoretické práce publikovala i v 90. letech a na počátku 21. století. Není bez zajímavosti si povšimnout, že se jí v teoretizacích podařilo protnout oba odborné zájmy. Nejednou problém etnicky heterogenní společnosti či rodiny komparovala se situ-

ací v tradičním etnicky homogenním prostředí (1983, 1984).

Iva Heroldová vstoupila do českého národopisu na počátku 50. let, aby na konci své vědecké kariéry předala dalším badatelským generacím tradici moderního etnologického studia mezietnických vztahů. Vždyť také její texty patří dodnes k nejcitovanějším etnologickým pracím ve společensko-vědních disciplínách, které se věnují problémům koexistence kulturně a etnicky odlišných skupin obyvatelstva.

Dne 2. září 2005 odešla skvělá badatelka, krásná žena a grációzní člověk. Děkujeme jí, že taková byla v životě, a věříme, že taková zůstane dlouho v naší paměti.

Dana Moravcová

TETA VŠECH ROMŮ – MILENA HÜBSCHMANNOVÁ (10. 6. 1933, Praha – 8. 9. 2005, Jihoafrická republika)

Fakta

V roce 1951 maturovala na anglickém gymnáziu H. Fasta v Praze, v letech 1951–56 studovala hindštinu, urdštinu a bengálštinu na FF UK. V té době se začala intenzivně zajímat o Romy a jejich kulturu. Od r. 1956 byla redaktorkou v Československém rozhlasu. 1963 se jí narodila dcera Tereza (manželem MH byl rozhlasový režisér Josef Melč). Školní rok 1968/9 strávila jako učitelka mateřské školy v romské osadě Rakúsy u Kežmarku. V letech 1969–73 (tedy po celou dobu existence) byla předsedkyní společensko-vědní komise Svazu Cikánů-Romů. 1968–74 pracovala ve Filozofickém a sociologickém ústavu ČSAV, 1974–5 na Pedagogické fakultě UK. V le-

tech 1975–82 byla bez stálého zaměstnání kvůli nesouhlasu s asimilační politikou, uplatňovanou vůči Romům, 1982–91 učila romštinu na jazykové škole, od r. 1991 vedla romistiku na Indologickém ústavu FF UK. Byla zakladatelkou a od založení v r. 1994 až do smrti i šéfredaktorkou časopisu *Romano Džaniben*. V roce 1994 získala titul CSc., v r. 2000 se habilitovala. V roce 1992 obdržela od Nadace Charty 77 Cenu Františka Kriegla, v letech 2002 medaili Za zásluhy III. stupně a 2003 Za zásluhy I. stupně od prezidenta Václava Havla.

Člověk

Měl jsem ji rád pro pokoru, lidskost, pracovitost, pochopení lidského bytí.. (Emil Ščuka); *...nesmierne obetava, dobra a nadovšetko ľudska..* (Rastislav Pivoň); *...naše spoločnosť postrádá ľudí jako ona, vedoucí a bytostně čínorodé, jimž nesejde ani na uznání..* (Karol Sidon); *Zářilo z ní tolik pozitivního, klid a vyrovnanost, která se ihned přenesla na mě samotného.* (Johannes Kraus); *Tolik energie a lásky z ní tryskalo, byla...hncím motorem i srdcem, strážícím ryzost naší práce* (Lada Viková); *Tahle žena vykoupila českou společnost z hanby. V dobách, kdy stát nabízel Romům jen asimilaci nebo kriminál, zářila jako osamocený hlas přátelství, zájmu a respektu k jinakosti* (Petr Třešňák); *Pro Milenu Hübschmannovou nebyla věda kabinětní spekulací, ale nástrojem k poznávání a porozumění skutečného života. A fakt, že si pro toto poznávání a porozumění vybrala právě chudé a pronásledované romské etnikum, pro mě zůstal inspirací na celý život* (Fedor Gál); *Ti, kdo ji v posledních letech vytýkali naivitu, se mýlili – byla to ušlechtilost* (Jan Jařab).

Význam

Pokud se vědec hodnotí množstvím materiálu, který sebral, napsal a publikoval, pak za Milenu Hübschmannovou mluví už obrovské množství terénního materiálu, především terénních zápisků a nahrávek. Sbírkou audionahrávek obsahuje asi 330 magnetofonových pásků (1966–1990) a 180 magnetofonových kazet s nahrávkami příběhů ze života, pohádek, písní Romů především z Čech a Slovenska, ale také z Indie, Ruska, Německa, Balkánu, Turecka... Velkou část stačila i přepsat, menší publikovat: ve dvou dosud vydaných monografiích (další dvě jsou v tisku), šedesáti publikacích v odborných časopisech nebo monografiích, první zevrubně učebnici romštiny, romsko-českém slovníku, mnoha didaktických materiálech pro Romy i pro ty, kdo s Romy pracují...

Pokud se význam vědce hodnotí aplikovatelností jeho poznání, pak za Milenu mluví knihovnička každého, kdo se třeba jen zajímá (neřku-li studuje) o romskou kulturu. I v zemích, kde je Romů absolutně i relativně víc než u nás, je vydání tolika životopisných vyprávění, povídek, básní v romštině (a současně v jazyce majority) jevem naprosto nevídaným.

Mileno, ty jsi nás probudila ke psaní. Mnozí spali a nevěděli o svém talentu. A Ty jsi v nás náš talent probudila. Ilona Ferková, Elena Lacková. Ty jsi je povzbuzovala, aby psali romsky. Tera Fabiánová, Andrej Giňa...a také já (Vlado Oláh).

A pokud se člověk hodnotí životaschopností toho, co po sobě zanechal, dobře o tom vypovídal dvoudenní festival *Pařiv* (Pocta/Úcta), který zorganizovali studenti romistiky v listopadu 2005 v Roxy. Hrály tu nejvýznamnější romské soubory (Terne Čhave, Kale, Čilágos...) i samostatní zpě-

váci, které Milena povzbuzovala k tvorbě (Vojta Fabián, Jan Áču Slepčík...). V doprovodném programu se promítal legendární Hanákův film *Ružové sny*, při němž byla odbornou poradkyní. Všichni se zřekli nároku na honorář, a vstupné tak může být použito na projekt, který Milena začala: projekt *Bare Roma* – Velcí Romové.

Zuzana Jurková

HRST VZPOMÍNEK NAMÍSTO NEKROLOGU – JAROSLAVA PEŠKOVÁ (20. 3. 1929, Plzeň – 3. 2. 2006, Praha)

Asi týden před zasedáním vědecké rady FHS UK 19. 1. 2006 jsem telefonoval Jarce Peškové, abychom dohodli záležitost jedné doktorské obhajoby. Banální záležitost běžného akademického provozu se komplikovala mým onemocněním, a jak se ukázalo, také profesorka Pešková byla nemocná. Nic nenormálního, v posledních letech byla Jarka častěji nemocná než zdravá. Záležitost jsme vyřídili v pár desítkách vteřin, pak jsme ještě chvilku klábosili a trumfovali se, kdo je nemocnější. Myslím jsem, že můj vánoční úraz převáží vahadlo na mou stranu, ale kdež, Jarka měla zase nějaké to celkové selhání a kolaps organismu. Po pár minutách debaty o nemocech jsme se dohodli, že víc si povíme ve čtvrtek, na vědecké radě. Lékaři sice v obou kausách doporučují nikam nechodit, ale rady lékařů je třeba brát s rezervou...

Ve čtvrtek ale profesorka Pešková na vědeckou radu nepřišla. Tehdy jsem si říkal, že má víc rozumu než já, ale pak volal Pepa Straceny z pedagogické fakulty, že

Jarku odvezli znovu do nemocnice. Ležela na oddělení intenzivní péče na Karláku a uvedli ji do umělého spánku. Tu banální záležitost s doktorskou obhajobou jsme už s Jarkou do úspěšného konce nedovedli... Byl jsem vlastně asi jeden z posledních lidí z university, kteří s profesorkou Peškovou mluvili.

Nemám rád ten stav, kdy pacient v umělém spánku bezstarostně oddechuje a neví o světě. Nějak mne ta představa skutečně bezstarostného stáří, stáří na přístrojích, děsí víc, než starosti, strast a bolest, a pak jsem také stejně nemohl chodit, a tak jsem už profesorku Peškovou navštívit nešel. Ale často jsem na ni myslel. Za sebe jsem si přál, aby to hlavně netrvalo příliš dlouho, ale k ní se hodilo spíše očekávání, že zase neumře, zase své choroby přemůže, a proti všem prognózám se zase vrátí do práce. Tentokrát se však očekávaný zázrak nestal a Jarka umřela. Pohřeb měla shodou okolností právě na mé narozeniny, 10. února.

Byla workoholička, práce ji držela při životě a párkrát se nechala slyšet, že jsme stejná krevní skupina. Nevím, ona to určitě myslela jako pochvalu, ale vlastně jsme se znali málo, i když dlouho, a v některých klíčových životních momentech velmi intenzivně.

V šedesátých letech, kdy jsem jako student přišel na FF UK patřila docentka Pešková – habilitována v roce 1965 – ke generaci mladomarxistů, myslitelů, jež začínali spojovat své školení s motivy fenomenologické filosofie, jíž tehdy na FF UK začal v tzv. docentském semináři přednášet Jan Patočka.

„Pěšci“, manželé Jaroslava a Jiří Peškovi, docenti, patřili ke koloritu katedry filosofie. Byli si zvláštním způsobem po-